

35. Onishchenko G.G., Zaitseva N.V. & Zemlianova M.A. Gigienicheskaia indikatsiia posledstviia dlia zdorovia pri vneshnesredovoi ekspozitsii khimicheskikh faktorov [Hygienic Indication of the Consequences for the Health under Chemical Factor Environmental Exposure]. Perm : Knizhnyi format; 2011 : 532 p. (in Russian).

36. Orlova O.I., Saveleva E.I., Radilov A.S., Babakov V.N. & Voitenko N.G. Meditsina truda i promyshlennaia ekologiia. 2010 ; 12 : 28-33 (in Russian).

37. US Department of Health and Human Services. Centers for Disease Control and Prevention. Third National Report on Human Exposure to Environmental Chemicals : 2005 update. Atlanta : CDC ; 2005 : 205 p. Available at : www.Alc.gov/exposurereport/3rd/pdf/thirdreport.pdf.

38. Lukovnikova L.V., Sidorin G.I., Alikbaeva L.A. & Fomin M.V. Vestnik Sankt-Peterburgskoi gosudarstvennoi meditsinskoi akademii im. I.I. Mechnikova. 2009 ; 3 (32) : 61-65 (in Russian).

39. Sargent E.V., Faria E., Pfister T. & Sussman R.G. Regul. Toxicol. Pharmacol. 2013 ; 65 (2) : 242-250.

40. Bardik Yu.V., Bobylova O.O. & Poviakel L. I. Sovremennyye problemy toksikologii. 2005 ; 4 : 20-26 (in Russian).

41. Calhoun D.M., Coler A.B. & Nieusma J.L. Toxicol Mech Methods. 2011 ; 21 (2) : 93-96.

42. WHO. Environmental Health Criteria 155. Biomarkers and Risk Assessment: Concepts and Principles : 1996. Geneva : WHO; 1996 : 96 p. (in Russian).

43. Kaletina N. I. Toksikologicheskaya khimiya. Metabolizm i analiz toksikantov. Uchebnoe posobie [Toxicological Chemistry. Metabolism and Toxicants' Analysis. Manual]. Moscow : GEOTAR Media ; 2008 : 1016 p. (in Russian).

44. Kukes V.G., Starodubtsev A.K. Klinicheskaya farmakologiya i farmakoterapiya [Clinical Pharmacology and Pharmacotherapy]. Moscow : GEOTAR Media ; 2012 : 840 p. (in Russian).

Надійшла до редакції 12.11.2016

SYNTHETIC PORTRAIT OF OUTSTANDING SCIENTIST

Vilensky Yu.G.

СИНТЕТИЧНИЙ ПОРТРЕТ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО

Є

ВИЛЕНСЬКИЙ Ю.Г.

історичні дати, які стають символом намагань та звершень науковця, який був наділений даром наукового та соціального передбачення. Тому XII наукові читання, що відбулися 26 квітня 2016 року у 30-ті роковини Чорнобильської аварії, були не випадково обрані для презентації глибокої, багатопланової розвідки члена-кореспондента НАМН України Олександра Яворовського «Академік Євген Гнатович Гончарук. Наукові пріоритети у профілактичній медицині». Адже саме стратегічні розробки цього новатора-дослідника на теренах профілактичної медицини від постулатів гігієнічного нормування екзогенних хімічних речовин у ґрунті до вивчення комбінованої дії носіїв іонізуючої радіації у комплексі з пестицидами та нітратами виявилися необхідним попереджувальним щитом, який значною мірою зменшив шкідливий вплив цієї радіаційної катастрофи.

Чергові наукові читання, присвячені пам'яті Є.Г. Гончарука, вдруге відкрила ректор НМУ імені О.О. Богомольця, член-кореспондент НАМН України К.М. Амосова.

У читаннях взяли участь провідні вчені-гігієністи, академіки Ю.І. Кундієв, І.М. Трахтенберг, А.М. Сердюк, президент НАМН України В.І. Цимбалюк.

З доповіддю стосовно робіт школи Є.Г. Гончарука у контексті протидії наслідкам аварії на ЧАЕС виступив один з учнів Євгена Гнатовича, лауреат Державної премії України у галузі науки і техніки Сергій Омельчук, який брав активну участь у науковому обґрунтуванні профілактичних заходів. В анотації до монографії підкреслюється, що разом з науковими пріоритетами видатного вченого і педагога подано матеріали 10 щорічних Гончаруківських читань, а також документи із архівів м. Києва та НМУ, особистого архіву вченого.

Над виданням працювали Г.О. Гончарук, Я.В. Цехмістер, І.М. Філатова, Р.В. Горбачевський, Р.П. Брухно.

Книгу видано до 85-річчя від дня народження Є.Г. Гончарука (1930-2004), який протягом майже двох десятиліть очолював провідний медичний навчальний заклад України, тому логічно, що видання книги присвячене 175-річчю альма-

За книгою

«Академік

Євген Гнатович

Гончарук.

Наукові

пріоритети

у профілактичній

медицині».

О. Яворовський

– Київ:

ВД «Авіценна»,

2015 – 232 с.

© Віленський Ю.Г.

СТАТТЯ, 2017.

№ 1 2017 ENVIRONMENT & HEALTH 72

матер — Національного медичного університету імені О.О. Богомольця.

Монографію відкриває вступне слово професора К.М. Амосової. У ньому слушно підкреслюється, що під проводом Є.Г. Гончарука у НМУ знайшли подальший розвиток його традиційні наукові школи. Було сформовано видатну плеяду науковців, що увійшли до складу Державних наукових академій України. Зокрема, це академіки й члени-кореспонденти НАН, НАМН і АПН В.Д. Братусь, В.М. Сидельников, В.П. Широбоков, І.С. Чекман, П.Д. Фомін, С.А. Максименко, О.П. Волосовець, В.Г. Майданник, О.М. Маланчук, Г.К. Степаненко, інші поважні вчені та педагоги. Власною потужною науковою школою Є.Г. Гончарука підготовлено 32 доктори, 36 кандидатів наук. У вступному слові до видання вказується, що Євген Гнатювич був автором 505 наукових праць (серед них – понад 50 монографій та підручників), мав 15 винаходів, понад 200 гігієнічних нормативів. Без перебільшення, до цих праць можна додати титанічну роботу на користь людям.

Прагнучи надати особистісну тональність біографічним рисам Гончарука Є.Г., Яворовський О.П. використав рідкісні документи про навчання Гончарука Є.Г. у середній школі м. Бердичіва. Наводиться атестат зрілості десятикласника Євгена Гончарука з відмінними оцінками. Знання, одержані у школі, 1948 року стали підставою успішного вступу абітурієнта до КМІ імені О.О. Богомольця. Автор книги зазначає, що у школі, де навчався всесвітньо відомий вчений, варто створити його музей і, можливо, надати цьому навчальному закладу ім'я Є. Гончарука. З цікавістю вдивляється у навчальні папери студента Є. Гончарука, оригінали відгуків та формулярів захисту Є. Гончаруком кандидатської та докторської дисертацій з підписами академіка Л.І. Медведя, професорів О.С. Сокол та Ю.В. Хмелевського.

У розділі II висвітлюється науковий поступ Є.Г. Гончарука: “Наукові основи гігієни і

санітарної охорони ґрунту”, де завдяки науковій сміливості ще молодого вченого відбувся істотний злам у гігієні ґрунтів заради здоров'я людини; “Гігієнічне нормування хімічних речовин у ґрунті” (фактично це нормативи та перестороги світового значення); “Розкриття механізму токсичного туману на сільськогосподарських полях, оброблених пестицидами”.

У главі “Наукове обґрунтування використання моделі “Мати – плід – дитина – новонароджений” у токсикологічних експериментах фактично вперше обумовлено основи та механізми перинатальної гігієни та профілактики. Надзвичайно важливою є глава “Вивчення комбінованої, комплексної й поєднаної дії іонізуючої радіації, солей свинцю, кадмію, пестицидів і нітратів на здоров'я населення та гігієнічне обґрунтування заходів профілактики”. Висвітлюються роздуми наукового колективу під проводом академіка Є.Г. Гончарука з реального обстеження шкідливих факторів аварії на ЧАЕС. Матеріали глави зберігатимуть наукове значення й на майбутнє. У 6-й главі коментуються закони гігієни, вперше сформульовані Є.Г. Гончаруком, як потужна методологічна основа профілактичної медицини.

У розділі III “Академік Є.Г. Гончарук і вища медична освіта” змальовано новації ректора на освітянській ниві. Завдяки його крокам Медичний інститут у Києві 1995 року було перетворено на Національний медичний університет імені О.О. Богомольця.

Під час ректорства Гончарука Є.Г., зазначається у книзі, у складі видатного освітнього закладу творчо працювало 9 академіків і членів-кореспондентів державних академій України, 137 докторів наук, 113 професорів, потужний загальний кандидатів наук. У НМУ навчалось понад 6,5 тисяч студентів, аспірантів, клінічних ординаторів. Педагогічний процес реалізовувався на 72 кафедрах. 41 клінічна кафедра і 4 клінічні курси базувалися у 117 лікарнях та НДІ. Академік Є.Г. Гончарук ініціював створення 8-ми нових

факультетів. Факультет іноземних студентів щороку випускав фахівців для країн Європи, Азії, Африки, Північної Америки.

Істотно новим інноваційним кроком стало відкриття навчально-науково-клінічних центрів на базах інститутів нейрохірургії, урології, ендокринології, з кафедрами інтегрального спрямування з використанням досвіду цих наукових шкіл.

Видатний освітянин України Є.Г. Гончарук вперше започаткував у НМУ безперервну передвишівську (Український медичний ліцей), переддипломну та післядипломну освіту в єдиних динамічних науково-педагогічних параметрах.

Важливим заходом у розбудові університету виглядає створення за ініціативи академіків НАН України Є.Г. Гончарука та М.З. Згуровського міжвузівського факультету для підготовки лікарів за фахом «Медична інженерія». Ця спільна робота НМУ та НДТУ «Політехнічний інститут» аж ніяк не втратила значимість й донині.

У книзі наведено чимало оригінальних документів освітніх напрямів, розроблених під проводом ректора, що підсилює конкретику книги.

Подаються оригінали виступів К. Амосової, Ю. Кундієва, І. Трахтенберга, А. Сердюка, В. Бардова на XI читаннях. З любов'ю та повагою вміщено виступ Г.О. Гончарук та надано тези доповіді О.П. Яворовського щодо наукового внеску академіка Гончарука, його учнів та послідовників у розвиток профілактичної медицини. Перебіг читань висвітлюється в окремому есе “Феномен пам'яті”.

Наприкінці книги наводиться перелік основних праць та надбань вченого.

Справедливим буде висновок: ця книга, як й інша класична спадщина університету, збережеться в її анналах, закликаючи наших наступників до наукових та лікарських звитяг.

Є. Гончарук любив поезію, й обкладинку книги прикрашають рядки С. Єсеніна: “Большое видится на расстоянии”.

Надійшло до редакції 21.06.2016